

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КОЛОМОЄЦЬ Наталія Володимирівна

УДК [351.74:378.6] (477)

**ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ МВС УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ,
ФУНКЦІОНУВАННЯ, МОДЕРНІЗАЦІЯ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
академік НАПрН України
Бандурка Олександр Маркович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, ректор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Курко Микола Нестерович,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
проректор по навчально-методичній роботі,
генеральний директор
Президентського університету;

кандидат юридичних наук
Іщенко Оксана Володимирівна,
ГУМВС України в Харківській області,
помічник начальника.

Захист відбудеться 25 червня 2011 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, просп. 50-річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, просп. 50-річчя СРСР, 27).

Автореферат розісланий 20 травня 2011 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Діяльність та реформування органів внутрішніх справ України є неможливими сьогодні без належної підготовки кадрів для системи Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України. З розвитком науки і техніки, модернізації засобів виробництва змінюється, відповідно, і злочинне середовище, виникають нові злочини та протиправні діяння, подальша боротьба з якими вимагає якісної підготовки фахівців у сфері правоохоронної діяльності. Тому перед відомчими вищими навчальними закладами (далі – ВНЗ) стоїть складне та багатоаспектне завдання, а саме забезпечення держави професійними кадрами, адже підготовка майбутніх захисників правопорядку повинна передбачати не лише вміння правильно використовувати та реалізовувати нормативно-правові приписи, але й вміти спілкуватися з громадськістю, бути психологічно готовим до виконання покладених завдань, фізично та психічно стійким до впливу зовнішніх факторів.

Актуальність теми дисертаційного дослідження полягає в тому, що з розвитком суспільства, а відповідно і злочинності, необхідне вдосконалення системи відомчої освіти щоб підготовка кадрів для органів внутрішніх справ відповідала вимогам часу. Якісна робота органів МВС України залежить саме від діяльності відомчих навчальних закладів, адже в стінах університетів та академій виховуються працівники, які в майбутньому стануть не тільки правоохоронцями, а й будуть керівниками органів внутрішніх справ, їх структурних підрозділів, начальниками різних рівнів, матимуть підлеглих, від їх рішень та дій залежатимуть життя та долі багатьох людей. Тому діяльність вищих навчальних закладів системи МВС України має створити надійний та міцний фундамент для належної підготовки персоналу з метою забезпечення правопорядку в державі. За останні роки Кабінетом Міністрів України та Міністерством внутрішніх справ зокрема здійснювались заходи з удосконалення підготовки кадрів, була розширена мережа відомчих навчальних закладів, запроваджувались нові спеціальності та спеціалізації, покращилось матеріально-технічне забезпечення, використовувався зарубіжний досвід, проте система підготовки кадрів у ВНЗ МВС України і досі не позбавлена суттєвих недоліків. Існує велика кількість невирішених організаційно-правових питань у сфері підготовки кадрів, яка не підкріплюється практикою, не враховує змін, що відбулися в соціально-економічному житті держави та в злочинному середовищі. Сучасна система відомчих закладів освіти МВС України підлягає реформуванню, яке має забезпечити модернізацію та оптимізацію їх мережі та якісно новий рівень підготовки кадрів.

Діяльність вищих навчальних закладів, їх система та правовий статус вже були предметом наукових досліджень ряду вчених, зокрема М. Ануфрієва, О. Бандурки, Я. Болюбаша, Ю. Битяка, В. Венедіктова, І. Голосніченка, Т. Гриці, М. Іншина, О. Іщенко, В. Ковальської, А. Комзюка,

В. Кременя, М. Курко, С. Легуша, Л. Миськів, В. Ортинського, М. Панова, В. Петкова, С. Петкова, О. Рябченко, О. Синявської, В. Тюріної, О. Ярмиша та ін.

Подальше розроблення теоретичних та практичних засад діяльності відомчих ВНЗ в умовах сучасного реформування МВС України, питання становлення, функціонування та модернізації мережі ВНЗ, необхідність удосконалення їх нормативно-правового регулювання обумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію положень Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 рр., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 р. № 396-р., п. 1 ст. 3 Закону України від 11 липня 2001 року «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008–2012 рр., затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1155, відповідає п. 4.4.2. та п. 4.4.5 Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009–2013 рр., прийнятих згідно з постановою Загальних зборів Національної академії наук України від 25.02.2009 р. № 55, пріоритетним напрямом наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010 – 2014 років (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.07.2010 р. № 347), п. 14.6, 14.7, 14.8 Основних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2011–2014 р.р., схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 28 грудня 2010 р.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних засад, чинного законодавства України та підзаконних нормативно-правових актів, узагальнення практики їх реалізації визначити процеси становлення, функціонування і модернізації ВНЗ МВС України, оптимізацію їх мережі і структури, розробити пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання діяльності відомчих закладів освіти.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити поняття, зміст і сутність вищих навчальних закладів МВС України, їх систему і структуру;
- з'ясувати мету та завдання діяльності вищих навчальних закладів МВС України в умовах реформування;
- охарактеризувати адміністративно-правове регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України;
- виявити особливості управління вищими навчальними закладами МВС України та їх структурними підрозділами;

- вивчити стан та рівень організації навчальної роботи у вищих навчальних закладах МВС України та сформулювати пропозиції щодо її вдосконалення;
- сформулювати завдання і зміст науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах МВС України відповідно до вимог реформування системи органів виконавчої влади;
- розглянути пріоритетні напрямки розвитку соціальної роботи та морально-правового виховання персоналу вищих навчальних закладів МВС України;
- розробити пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України;
- запропонувати шляхи оптимізації мережі та структури ВНЗ МВС України та внести у відповідні інстанції рекомендації з удосконалення діяльності відомчих закладів освіти.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі функціонування, модернізації та реформування ВНЗ МВС України.

Предметом дослідження є вищі навчальні заклади МВС України, їх становлення, функціонування, модернізація.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Основу методики дисертаційного дослідження становить загальнонауковий діалектичний метод пізнання. Обґрунтованість висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації, досягається за рахунок комплексного застосування діалектичного та спеціального методів пізнання, а саме: конкретно-історичного, логіко-семантичного, порівняльно-правового, системно-структурного, статистичного, документального аналізу та конкретно-соціологічного. Так, за допомогою конкретно-історичного методу досліджено питання становлення та розвитку вищих навчальних закладів МВС України (підрозділи 1.1, 1.3). Логіко-семантичний метод надав можливість поглибити понятійний апарат (підрозділи 1.1, 2.1, 3.2, 3.3). Застосування порівняльно-правового методу забезпечило зіставлення та порівняння нормативно-правових актів та сприяло виявленню прогалин у внутрішньодержавному правовому регулюванні відомчої освіти в системі ВНЗ МВС України (підрозділи 3.1, 3.2). Використання системно-структурного методу дало змогу дослідити систему та структуру ВНЗ МВС України (підрозділ 1.2). Статистичний, соціологічний та метод документального аналізу використовувалися для аналізу та узагальнення емпіричної інформації за темою дослідження та визначення недоліків правового та організаційного забезпечення регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України (розділи 2, 3). Зазначені методи застосовувались у взаємозв'язку та взаємозалежності, що обумовило всебічність, повноту та об'єктивність отриманих наукових результатів.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертаційного дослідження становлять праці фахівців у галузі загальної теорії держави і права, теорії управління та адміністративного права, педагогіки, психології та інших гуманітарних наук. Положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах, що є правовою основою діяльності та функціонування ВНЗ МВС України. Інформаційним та емпіричним підґрунтям дослідження стало узагальнення практики діяльності відомчих закладів освіти, довідкові видання та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень системи вищих навчальних закладів МВС України, в якому розроблені нові концептуальні засади адміністративно-правового регулювання їх становлення, функціонування та модернізації. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд нових наукових положень та висновків. Основні з них такі:

вперше:

- досліджено процес модернізації відомчих закладів освіти та заходи з оптимізації їх мережі та структури, вказано на недоліки та прогалини у формуванні нормативного забезпечення діяльності ВНЗ МВС України в умовах реформування;

- визначено шляхи оптимізації мережі та структури вищих навчальних закладів МВС України;

- сформульовано ряд конкретних пропозицій щодо внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів з досліджуваних питань;

удосконалено:

- розуміння системи та структури ВНЗ МВС України, відображено основні чинники, причини та умови модернізації їх функціонування;

- альтернативні шляхи реалізації експерименту з підготовки фахівців для МВС України за навчальною програмою «курсант-військовослужбовець-курсант»;

- поняття морально-правового виховання у ВНЗ МВС України, під яким слід розуміти цілеспрямований і систематичний правовий вплив на свідомість і поведінку курсанта (слухача), який формує у нього моральні якості, що відповідають ідеалам і принципам моралі суспільства, у якому він живе, специфіці його роботи, та сприяє виробленню стійкості до зовнішніх негативних та аморальних чинників та факторів;

дістали подальшого розвитку:

- аргументація стосовно введення контрактної форми проходження служби в органах внутрішніх справ України та контрактної форми навчання у відомчих закладах освіти;

- визначення необхідності, доцільності і можливості законодавчого закріплення дієвого механізму реалізації порядку відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у ВНЗ Міністерства внутрішніх справ України;

– пропозиції з розроблення, видання та поширення в органах та підрозділах внутрішніх справ тематичного збірника нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів внутрішніх справ;

– впровадження сучасних, з дотриманням необхідного навчального, методичного та наукового рівнів, типових кваліфікаційних характеристик випускників вузів відповідних спеціалізацій для їх практичного використання у галузевих підрозділах і службах Міністерства внутрішніх справ України як безпосередніх замовників фахівців.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й обґрунтовані в дисертаційному дослідженні висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані:

– у науково-дослідній сфері – для подальшого наукового дослідження правової природи реформування ВНЗ МВС України, оптимізації їх мережі та структури;

– у сфері правотворчості – з метою вдосконалення та уточнення чинного законодавства України у сфері регулювання та модернізації діяльності відомчих закладів освіти;

– у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності виконання державного замовлення з підготовки ВНЗ МВС України фахівців для правоохоронної діяльності та забезпечення громадської безпеки та громадського порядку в державі;

– у навчальному процесі – в ході підготовки підручників і навчальних посібників з дисципліни «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ», «Основи управління в ОВС України», вони уже використовуються під час проведення занять із зазначених дисциплін у Харківському національному університеті внутрішніх справ;

– у правовому вихованні курсантів та слухачів вищих навчальних закладів МВС України для підвищення їх мотивації до успішного оволодіння професією, формування у них поваги до закону та відповідальності за виконання покладених на них обов'язків і завдань.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднені на науково-методичній конференції «Вища юридична освіта: історичний досвід та перспективи розвитку» (Донецьк, 25 січня 2011 р.), VI міжнародній конференції студентів та молодих вчених «Від громадянського суспільства – до правової держави» (Харків, 5 березня 2011 р.), експертному слуханні «Перспективи вдосконалення законодавства України у сфері захисту дітей від торгівлі людьми, сексуального насильства та експлуатації» (Київ, 2 березня 2011 р.), з'їзді Кримінологічної асоціації України (Харків, 24 лютого 2011 р.), а також на теоретичних семінарах та засіданнях кафедри адміністративної діяльності ОВС і кафедри адміністративного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ.

Публікації. Матеріали дисертації викладені у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених ВАК України, та тезах чотирьох доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена її цілями, завданнями, предметом і методами дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, двох додатків, списку використаних джерел у кількості 206 найменувань. Загальний обсяг дисертації становить 184 сторінки, безпосередньо текст дисертації – 158 сторінок, список використаних джерел – 22 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається її зв'язок з науковими планами та програмами, окреслюються мета і завдання, об'єкт і предмет, вказуються методи дослідження, висвітлюються наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані, що свідчать про апробацію результатів дослідження, публікації та структуру роботи.

Розділ 1 «Поняття, зміст та сутність діяльності вищих навчальних закладів МВС України» присвячено вивченню та удосконаленню поняття вищого навчального закладу МВС України, комплексній характеристиці системи та структури вищих навчальних закладів МВС України, визначенню мети і завдань вищих навчальних закладів МВС України, з'ясуванню сутності адміністративно-правового регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України.

У **підрозділі 1.1 «Поняття, система та структура вищих навчальних закладів МВС України»** визначено, що вищий навчальний заклад МВС України є багатопрофільним державним навчальним закладом, який підпорядкований Міністерству внутрішніх справ України, заснований і діє згідно із законодавством України, здійснює підготовку фахівців за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями відповідно до поданої ліцензії (ліцензій), забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб з урахуванням нормативних вимог у галузі вищої освіти з метою задоволення освітніх потреб суспільства і держави, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

У підрозділі подано загальну характеристику кожного структурного елемента відомчого закладу освіти та встановлено, що сучасний ВНЗ МВС України є складною за своєю структурою і функціями системою, яку умовно можна поділити на три складові групи: навчально-виховну, наукову та забезпечуючу життєдіяльність закладу.

Досліджено законодавство України, яке характеризує учасників навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів МВС України, розглянуті та запропоновані відповідні зміни та доповнення до Закону України «Про вищу освіту».

У **підрозділі 1.2 «Мета і завдання вищих навчальних закладів МВС України»** проаналізовано загальні та відомчі нормативно-правові акти, які визначають мету і завдання ВНЗ МВС України, з'ясовано мету та завдання діяльності сучасного вищого навчального закладу МВС України та запропоновано перспективні напрями вирішення цих завдань. Встановлено, що цілі функціонування ВНЗ МВС України є взаємопов'язаними із завданнями діяльності закладів освіти і повинні відповідати потребам держави щодо забезпечення її фахівцями з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, а тому завдання слугують засобами реалізації та досягнення кінцевої мети. Вищі відомчі заклади освіти повинні відповідати вимогам сьогодення, впроваджувати новітні освітянські технології, використовувати позитивний міжнародний досвід аналогічних освітніх установ та адаптувати його до національного рівня.

Підрозділ 1.3 «Адміністративно-правове регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України» присвячено становленню вищих навчальних закладів МВС незалежної України. Здійснено аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ВНЗ МВС України, та встановлено, що адміністративно-правовими нормами визначається: 1) структура вищої освіти; 2) державні стандарти вищої освіти; 3) управління у галузі вищої освіти; 4) процедури створення, реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу; 5) порядок державної реєстрації вищого навчального закладу; 6) завдання, функції та повноваження органів публічного управління у галузі вищої освіти; 7) правовий статус вищого навчального закладу; 8) рівні акредитації вищих навчальних закладів; 9) типи вищих навчальних закладів; 10) процедури ліцензування освітньої діяльності, акредитації напрямів, спеціальностей вищого навчального закладу; 11) правовий статус структурних підрозділів вищого навчального закладу; 12) умови та порядок відбору та прийому на навчання до вищого навчального закладу; 13) порядок розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у вищих навчальних закладах; 14) перелік платних послуг, що надаються вищими навчальними закладами; 15) умови та порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів, слухачів, студентів; 16) працевлаштування випускників вищих навчальних закладів; 17) контрольні та дисциплінарні процедури у вищому навчальному закладі; 18) порядок проходження служби; 19) порядок незалежного оцінювання діяльності вищого навчального закладу та контролю за ним; 20) адміністративно-правові засади організації їх діяльності.

Розділ 2 «Організація діяльності вищих навчальних закладів МВС України» присвячено характеристиці управління вищими навчальними закладами МВС України та їх структурними

підрозділами; дослідженню організації навчальної роботи та вивченню завдань та змісту науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах МВС України.

У *підрозділі 2.1 «Управління вищими навчальними закладами МВС України та їх структурними підрозділами»* автор визначає управління ВНЗ МВС України як свідомий, цілепокладаючий, організуючий вплив керівника на підлеглих, об'єкти та процеси з метою узгодження та впорядкування спільних дій людей, колективів, їх взаємовідносин в інтересах ефективного виконання поставлених державою завдань з підготовки висококваліфікованих кадрів для МВС України і збереження якісної специфіки закладу та його розвитку.

У підрозділі детально розглянуто методи управління вищими навчальними закладами МВС України, які дисертантом поділено на дві групи: правові (примусові) та юридично незабезпечені (переконання), що різняться між собою за критерієм примусовості та потенціалом переконання, який сприймає об'єкт управління.

Детально і всебічно досліджено принципи управління вищими навчальними закладами МВС України, основними серед яких вважається принцип єдиноначальності, ієрархічності, законності, об'єктивності, відповідності, оптимальності, конкретності, ефективності, повної і правдивої інформації, врахування потреб та інтересів людей, контролю, індивідуальної і колективної відповідальності, прогнозування, випереджаючого розвитку теорії стосовно практики.

Проаналізовано повноваження органів, що здійснюють управління вищими навчальними закладами МВС України, та зроблено висновок, що від належно організованого управління відомчим закладом освіти залежить формування та зміцнення професійного ядра органів внутрішніх справ, якість підготовки кадрів для органів внутрішніх справ.

У *підрозділі 2.2 «Організація навчальної роботи у вищих навчальних закладах МВС України: види навчання, методи навчання, практика»* розглянуто найбільш доцільні для відомчої освіти види навчання. Визначено, що характерними для вищих навчальних закладів МВС України є догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання, модульне навчання і практичне навчання.

Підкреслюється, що методи навчання у вищій школі МВС України є не тільки засобами передавання та засвоєння знань, а й формами організації занять (лекція, семінар, лабораторний практикум тощо), тому постійно та оперативно має вестися робота щодо подальшого удосконалення змісту й методів викладання у вищій школі. Вказано, що найбільшої ефективності можна досягти при використанні комбінованого методу навчання, який полягає у сполученні традиційного викладу навчального матеріалу і самостійного вивчення (повторення) того ж самого матеріалу за допомогою спеціально розробленої методики викладача.

Зроблено висновок, що незважаючи на досягнення відомчої освіти, існує необхідність в покращенні навчального процесу в системі МВС України, зокрема:

– потребують доопрацювання форми і методи проведення занять з послідовним підвищенням їх складності в умовах емоційної напруженості при вирішенні навчальних завдань;

– існує необхідність в ефективному вихованні та спрямуванні процесу навчання не лише на засвоєння знань і формування практичних навичок, а й на виховання у курсантів і слухачів професійних якостей;

– слід максимально впроваджувати в навчальний процес позитивний зарубіжний досвід підготовки фахівців, новітні технології навчання, накопичені здобутки та кращі вітчизняні освітянські традиції;

– необхідно удосконалювати практичну підготовку курсантів і слухачів ВНЗ МВС, визначати напрями участі в процесі навчання практичних органів і підрозділів внутрішніх справ та забезпечувати взаємодію навчальних закладів і комплектуючих підрозділів у підготовці фахівців, для чого доцільно доводити проекти навчальних планів до керівників ОВС і враховувати їхню думку щодо змісту цих документів, а також підтримувати особисті контакти науково-педагогічних працівників з керівниками та співробітниками підрозділів органів внутрішніх справ, оскільки цільовий пошук необхідної інформації є продуктивнішим.

У підрозділі 2.3 «Завдання і зміст науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах МВС України» зазначено, що наукова і науково-технічна діяльність є невід’ємною складовою освітньої діяльності ВНЗ. Вона має здійснюватися за принципами органічного поєднання освіти, науки і практики, збалансованого співвідношення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, комплексного підходу до вирішення наукових проблем правоохоронної діяльності, плановості проведення наукових досліджень, економічної доцільності та ефективності наукових досліджень.

Наголошується на важливості постійної взаємодії і творчого співробітництва з іншими вищими навчальними закладами, науковими установами та практичними підрозділами МВС, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, навчальними та науковими закладами України, науковою громадськістю, суспільно-політичними та неурядовими організаціями завдяки координації тематики науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, спільного їх здійснення, упровадження результатів наукових досліджень, обміну науковою інформацією та досвідом організації наукової роботи, а також шляхом здійснення в установленому порядку творчих контактів та співробітництва з відповідними установами інших держав, що, на жаль, сьогодні практично не здійснюється.

Сучасний стан наукових установ та вищих навчальних закладів у системі МВС України зумовлює необхідність посилення координації наукової та науково-технічної діяльності з метою виконання загальнодержавних завдань боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської і

державної безпеки, усунення дублювання наукової тематики, нераціонального використання наукового потенціалу.

Визначено, що основними формами реалізації результатів наукових досліджень курсантів, слухачів і студентів мають бути:

- виступи з науковими повідомленнями, доповідями, рефератами або науковими роботами на семінарах, засіданнях наукових гуртків, конференціях;
- участь у конкурсах на кращу наукову роботу та інших заходах наукового характеру;
- підготовка публікацій за результатами наукових досліджень;
- розроблення проектів (моделей) спецвиробів та технічних пристроїв, комп'ютерних програм, методик тощо;
- розроблення методичних рекомендацій, навчальних програм та посібників;
- виконання наукових перекладів і реферування;
- складання аналітичних звітів;
- розроблення практичних рекомендацій і пропозицій для впровадження їх у діяльність органів держави, установ, підприємств, організацій і навчальний процес;
- підготовка і захист курсових, дипломних та магістерських робіт;
- виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.

Наголошується на важливості наукових досліджень, які проводяться на стику галузей знань – юридичних, економічних, соціальних, технічних тощо.

Розділ 3 «Модернізація діяльності вищих навчальних закладів МВС України» присвячено визначенню шляхів оптимізації та модернізації мережі і структури вищих навчальних закладів МВС України, удосконаленню правового регулювання функціонування ВНЗ МВС України та напрямкам розвитку соціальної роботи й морально-правового виховання персоналу вищих навчальних закладів МВС України.

У підрозділі 3.1 «Оптимізація мережі та структури вищих навчальних закладів МВС України» досліджено проблематику та прогалини в діяльності ВНЗ МВС України в умовах сьогодення й на основі вивченого окреслено шляхи оптимізації мережі й структури вищих навчальних закладів МВС України та встановлено, що запропоновані заходи реформування необхідно здійснювати із обов'язковим науковим обґрунтуванням та забезпеченням.

Досліджено експериментальну програму підготовки фахівців для Міністерства внутрішніх справ України за схемою «курсант-військовослужбовець-курсант» й запропоновано більш досконалі й обґрунтовані форми проведення відповідного заходу.

Наголошується, що з метою корегування обсягів держзамовлення необхідно модернізувати мережу вищих навчальних закладів МВС України. Нині Міністерству внутрішніх справ фактично підпорядковано 13 вищих навчальних закладів, які готують кадри для служб міліції. Частина

навчальних закладів, що мають статус відокремлених підрозділів національного і державних університетів внутрішніх справ, залишаються недостатньо продуктивними. Тому на базі найпотужніших вищих навчальних закладів необхідно створити не більше трьох великих навчально-наукових комплексів: Національний університет внутрішніх справ (м. Харків), Національна академія внутрішніх справ (м. Київ), Академія внутрішніх військ (м. Харків) з підготовки кадрів для різних напрямів діяльності системи МВС України. Решту навчальних закладів, які суттєво не впливають на обсяги забезпеченості органів внутрішніх справ кадрами зі спеціальною освітою, необхідно перепрофілювати або перетворити на структурні підрозділи, які входитимуть до складу найпотужніших ВНЗ МВС України.

У підрозділі 3.2 *«Шляхи удосконалення правового регулювання функціонування вищих навчальних закладів МВС України»* наголошується, що у реформаційних процесах відомчої освіти правове регулювання посідає центральне місце. Нормативно-правове забезпечення підготовки працівників органів внутрішніх справ являє собою значний масив різноманітних за юридичною силою, формою і сферою дії ієрархічно систематизованих нормативних актів. Разом з тим практика функціонування професійної підготовки державних службовців для органів системи Міністерства внутрішніх справ України свідчить про недостатню кількість конкретних нормативних актів, які стосуються суто відомчої освіти. Аналіз теоретичних, а також практичних аспектів правового та документального забезпечення правозастосовної діяльності ОВС України дає підстави для висновку, що на цей час існує нагальна потреба у розробленні, виданні та поширенні в органах та підрозділах внутрішніх справ тематичного збірника нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів внутрішніх справ, у тому числі і ВНЗ МВС України.

Підкреслюється необхідність перегляду та удосконалення нормативно-правової бази щодо правової та соціальної захищеності працівників ОВС, а також доопрацювання проектів нормативних актів та внесення відповідних пропозицій стосовно введення контрактної форми проходження служби в ОВС та контрактного навчання у відомчих закладах освіти. Необхідним є законодавче закріплення дієвого механізму реалізації порядку відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України.

Запропоновано удосконалити механізм правового регулювання управління якістю відомчої освіти шляхом розроблення та впровадження стандартів вищої освіти галузі знань «Право». У зв'язку з цим першочерговим завданням персоналу відомчих навчальних закладів має бути вироблення досконалих, з дотриманням необхідного навчального, методичного та наукового рівнів, типових кваліфікаційних характеристик випускників вузів відповідних спеціалізацій для їх аналізу у галузевих підрозділах і службах Міністерства внутрішніх справ України як безпосередніх замовників фахівців.

У підрозділі 3.3 «*Напрямки розвитку соціальної роботи та морально-правового виховання персоналу вищих навчальних закладів МВС України*» визначено поняття морально-правового виховання у ВНЗ МВС України як цілеспрямований і систематичний правовий вплив на свідомість і поведінку курсанта (слухача), студента, який формує у нього моральні якості, що відповідають ідеалам і принципам моралі суспільства, у якому він живе, специфіці його роботи, та сприяє виробленню стійкості до зовнішніх негативних та аморальних чинників та факторів.

Акцентується увага на тому, що навчальний процес у ВНЗ МВС України має не лише освітню орієнтацію, але також і обов'язкову дисциплінарну та виховну спрямованість. Навчально-виховний процес – це єдиний процес, покликаний формувати у курсантів відчуття відповідальності, високу культуру, гуманістичний і демократичний світогляд, високі моральні якості, виховувати їх правозахисниками, громадянами-патріотами, інтелігентними, творчими і цілеспрямованими особистостями. У вищих відомчих навчальних закладах освіти професійна підготовка та виховання має здійснюватися за нових умов, з урахуванням фізичної, психічної зрілості особистості, а також її інтелектуального і духовного розвитку, з одного боку, а з іншого – необхідності формування вмінь та навичок до майбутньої служби та виконання правозахисної функції.

Наголошується на необхідності врахування індивідуально-психологічних особливостей кандидатів при відборі на навчання у ВНЗ МВС України та підвищення персональної відповідальності керівників комплектуючих органів за якість відбору кандидатів на навчання до ВНЗ МВС України.

Вказано на необхідність перегляду підходу до наставництва в системі МВС України. З урахуванням вимог сьогодення необхідним є розроблення та впровадження нового нормативного акта, який визначатиме правовий статус наставника та інституту наставництва в цілому.

Підкреслюється, що важливим аспектом виховної роботи в даному випадку мають бути заохочення курсантів (слухачів), студентів, зокрема: а) введення спеціального звання «гордість університету»; б) фотографування на фоні прапора університету; в) утворення «світлиць» на курсах; г) введення курсантського (студентського) самоврядування; д) участь у художній самодіяльності, заняття спортом; е) шефська та благодійна робота тощо. Перераховані вище заходи стимулюватимуть курсантів у навчанні та службі, а також допоможуть адаптуватися в колективі.

ВИСНОВКИ

Комплексне реформування мережі й структури відомчих закладів освіти обумовлює необхідність по-новому розглядати процес модернізації вищих навчальних закладів МВС України, а тому обрана тема дисертаційного дослідження має важливе теоретичне та практичне значення.

Автором здійснено глибокий аналіз чинного законодавства України і практики його реалізації, розглянуті наукові праці фахівців у різних галузях знань, а саме правознавства, педагогіки, психології тощо. На основі вивченого матеріалу сформовано ряд висновків, пропозицій, рекомендацій, спрямованих на удосконалення модернізації та правового регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України.

Удосконалено характеристику системи вищих навчальних закладів МВС України, на її основі сформульовано поняття вищого навчального закладу Міністерства внутрішніх справ України та запропоновано визначити його як вищий навчальний заклад з особливими умовами навчання. Встановлено, що вищий навчальний заклад Міністерства внутрішніх справ України є складною за своєю внутрішньою будовою багатофункціональною освітньою установою. Даний заклад освіти має свої специфічні, характерні лише для нього, завдання, принципи діяльності та мету.

Зазначено, що сучасні відомчі заклади освіти роблять свій плідний внесок у розвиток системи МВС України, не перебувають осторонь актуальних проблем розбудови української державності, реформування політико-правової системи.

Наголошується на наявності великої кількості різних за характером, юридичною природою та формою нормативно-правових актів, які визначають мету та завдання вищих навчальних закладів МВС України, їх багатогранну діяльність, здійснення в них навчально-виховної та науково-дослідної роботи. Проте, незважаючи на потужність законодавчої бази, відомча освіта має значний масив нових завдань та проблем, котрі постають перед нею в умовах реформування.

Є очевидним, що керівник вищого навчального закладу МВС України задає необхідний вектор його функціонування та оптимізації, забезпечує виконання покладених завдань та реалізовує державну політику у сфері освітніх послуг системи МВС України. Управління вищим навчальним закладом МВС України визначено як свідомий, цілепокладаючий, організуючий вплив керівника на підлеглих, об'єкти та процеси закладу з метою узгодження та впорядкування спільних дій людей, колективів, їх взаємовідносин в інтересах ефективного виконання поставлених державою завдань з підготовки висококваліфікованих кадрів для МВС України і збереження якісної специфіки закладу та його розвитку.

Акцентується увага на тому, що підготовка висококваліфікованих фахівців для роботи в правоохоронних органах значною мірою залежить від професорсько-викладацького складу навчальних закладів системи МВС України. Доцільною є підготовка працівників ОВС атестованими працівниками навчальних закладів, які мають ще й практичний досвід роботи. Негативною є тенденція до збільшення суто теоретичного досвіду, а не практичного, що значно ускладнює адаптацію молодого фахівця до роботи в практичних підрозділах. Тому в організації навчальної роботи необхідно передбачити ряд заходів, які б зміцнили взаємозв'язок відомчої освіти та практики. Для більш ефективного підвищення кваліфікації професорсько-викладацького

складу вищих навчальних закладів МВС України необхідно здійснювати їх стажування в інших закладах освіти та практичних підрозділах МВС України, а також досліджувати іноземний досвід у даній сфері.

Стає усе більш очевидним, що забезпечити якісну підготовку молодих фахівців допоможе організація навчального процесу, наближеного до реальних подій, для чого потрібно, окрім зазначених у дисертаційному дослідженні видів і форм навчальної роботи, здійснювати психологічні тренінги, залучати практичних працівників для проведення лекцій, семінарів, практичних занять, організовувати обмін інформацією.

Наукова діяльність у відомчому навчальному закладі є обов'язковою складовою освітньої діяльності. Вона є надзвичайно важливою для курсантів, слухачів та студентів, тому що дає можливість формувати особисту думку, висловлювати власні позиції з конкретних питань, що може значно покращити організацію навчального процесу та процесу підготовки кадрів для ОВС. Навчальний заклад повинен всіляко сприяти та стимулювати наукову діяльність.

Основними заходами з оптимізації мережі та структури вищих навчальних закладів МВС України необхідно вважати наступні: критичний перегляд мережі вищих навчальних закладів МВС України; перевірку якості вищих навчальних закладів на відповідність заявленим стандартам, підвищення ліцензійних вимог, саму ж процедуру ліцензування необхідно спрощувати і робити прозорою, а критерії значно підвищувати; реформування структурних ланок вищих навчальних закладів відповідно до сформованих світовою практикою засад функціонування; чітке визначення функціональних обов'язків і повноважень усіх структурних підрозділів вищих навчальних закладів МВС України; усунення дублювання та паралелізму в роботі окремих структурних підрозділів у вищих навчальних закладах МВС України, а також залучення працівників до виконання не властивих їм функцій; наукове забезпечення діяльності вищих навчальних закладів МВС України; визначення оптимальної та обґрунтованої штатної чисельності служб і підрозділів кожного вищого навчального закладу МВС України з одночасним підвищенням рівня їх матеріально-технічного забезпечення; поступове запровадження диференційованих нормативів штатної чисельності та навантаження залежно від характеру покладених завдань; оптимізацію навантаження на працівників усіх рівнів вищих навчальних закладів МВС України, усунення другорядних функцій, що не впливають на остаточні результати роботи; розроблення ефективної системи заохочень працівників вищих навчальних закладів МВС України до сумлінного та кваліфікованого виконання професійних завдань; розроблення механізму забезпечення реалізації норм соціального захисту працівників вищих навчальних закладів МВС України; відкритість та чесність вступної кампанії: спостерегання громадськими організаціями та пресою за роботою приймальних комісій; підвищення рівня довіри до вищих

навчальних закладів МВС України та системи освіти взагалі, зниження рівня корупції у відомчих закладах освіти.

Значна увага повинна приділятися розвитку соціальної роботи та морально-правовому вихованню майбутніх правоохоронців. Акцентується увага на доцільності використання нових форм заохочень для курсантів, студентів, слухачів, які пропонуються в дослідженні.

Обґрунтовано необхідність у розробленні, виданні та поширенні в органах та підрозділах внутрішніх справ тематичного збірника нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів внутрішніх справ.

Дисертаційне дослідження охоплює найважливіші питання становлення, розвитку, модернізації та оптимізації вищих навчальних закладів МВС України. Вирішення даних проблем є складним завданням, а тому не виключає продовження досліджень з метою удосконалення нормативно-правового регулювання відомчої освіти, що буде основним напрямком наукових пошуків автора в подальшому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Коломоець Н. В. Методи управління вищими навчальними закладами МВС України: сутність та специфіка / Н. В. Коломоець // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 484–488 [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11knvetc.pdf>.

2. Коломоець Н. В. Необхідність викладання спеціальної дисципліни «профілактика злочинності та попередження злочинів» у вищих навчальних закладах МВС України / Н. В. Коломоець // Вісник кримінологічної асоціації України : зб. наук. пр. / [редкол.: Л. М. Давиденко, Т. А. Денисова, О. М. Джу́жа та ін.]. – Х. : Золота миля, 2011. – С. 198–200.

3. Коломоець Н. В. Оптимізація нормативно-правового регулювання функціонування навчальних закладів МВС України / Н. В. Коломоець // Від громадянського суспільства – до правової держави : VI міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених, 4–5 берез. 2011 р., м. Харків : зб. тез доп. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 178–180.

4. Коломоець Н. В. Специфіка вищих навчальних закладів системи МВС України / Н. В. Коломоець // Наше право. – 2010. – № 3. – С. 44–46.

5. Коломоець Н. В. Специфіка морально-правового виховання персоналу вищих навчальних закладів МВС України / Н. В. Коломоець // Наше право. – 2011. – № 1. Ч. 2. – С. 77–80.

6. Коломоєць Н. В. Стандарти відомчої освіти: реальність чи міф? / Н. В. Коломоєць // Вища юридична освіта: історичний досвід та перспективи розвитку: матеріали наук.-метод. конф., Донецьк, 25 січ. 2011 р. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 15–18.

7. Коломоєць Н. В. Типовий договір як запорука підготовки фахівців у відомчих вищих навчальних закладах для системи МВС України / Н. В. Коломоєць // Держава та регіони. Серія: Право. – 2010. – № 4. – С. 170–172.

8. Коломоєць Н. В. Шляхи оптимізації мережі та структури вищих навчальних закладів МВС України / Н. В. Коломоєць // Наше право. – 2011. – № 2. Ч. 2. – С. 56–59.

АНОТАЦІЇ

Коломоєць Н. В. Вищі навчальні заклади МВС України: становлення, функціонування, модернізація. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2011.

Дисертацію присвячено дослідженню сутності діяльності вищих навчальних закладів МВС України в умовах реформування як самих органів Міністерства внутрішніх справ, так і органів освіти в цілому. Це обумовило необхідність уточнення поняття та змісту діяльності вищих навчальних закладів МВС України, розгляду системи та структури ВНЗ МВС України, з'ясування їх мети та завдань, характеристики адміністративно-правового регулювання діяльності вищих навчальних закладів МВС України. У дисертації розглянуто організацію діяльності відомчих вищих навчальних закладів та на основі здійснених досліджень вироблено шляхи модернізації діяльності вищих навчальних закладів МВС України, що полягають в оптимізації їх мережі й структури та в удосконаленні правового регулювання функціонування ВНЗ МВС України. Удосконалено напрями розвитку соціальної роботи та морально-правового виховання персоналу вищих навчальних закладів МВС України. Надано пропозиції щодо внесення конкретних змін і доповнень до чинного законодавства та відповідних підзаконних актів із зазначених питань.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, Міністерство внутрішніх справ України, оптимізація, правове регулювання, функціонування, модернізація, фахівець.

Коломоєць Н. В. Высшие учебные заведения МВД Украины: становление, функционирование, модернизация. – *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2011.

Диссертация посвящена выяснению сущности деятельности высших учебных заведений МВД Украины в условиях реформирования как самих органов Министерства внутренних дел, так и органов образования в целом. Это обусловило необходимость уточнения понятия и содержания деятельности высших учебных заведений МВД Украины, рассмотрения системы и структуры вузов МВД Украины, выяснения их цели и заданий, характеристики административно-правового регулирования деятельности высших учебных заведений МВД Украины. В диссертации рассмотрена организация деятельности ведомственных высших учебных заведений и на основании проведенных исследований предложены пути модернизации деятельности высших учебных заведений МВД Украины, которые заключаются в оптимизации их сети и структуры, а также в усовершенствовании правового регулирования функционирования вузов МВД Украины. Усовершенствованы пути развития социальной работы и морально-правового воспитания персонала высших учебных заведений МВД Украины. Разработаны предложения по внесению конкретных изменений и дополнений в действующее законодательство и соответствующие подзаконные акты по указанным вопросам.

Впервые сформулированы альтернативные пути реализации эксперимента по подготовке кадров для Министерства внутренних дел Украины по программе «курсант-военнослужащий-курсант».

Комплексно, с использованием современных методов познания определяются проблемные и организационные вопросы становления, функционирования и модернизации высших учебных заведений МВД Украины, подано авторское видение путей их решения.

Усовершенствовано понятие высшего учебного заведения системы МВД Украины. Подчеркивается, что данные образовательные учреждения имеют свои специфические, характерные только для них, цели, задания и принципы деятельности. Усовершенствовано и понятие управления высшим учебным заведением МВД Украины.

Обосновывается целесообразность внедрения результатов научных исследований ведомственных учебных заведений в практическую деятельность правоохранительных органов на основании составления договоров между заказчиком и исполнителем по проведению конкретных исследований.

В диссертации подчеркивается, что для качественной подготовки молодых специалистов следует организовать учебный процесс максимально приближенный к реальным событиям, для чего нужны специально разработанные психологические тренинги и занятия, вовлечение в учебный процесс для проведения лекций, семинаров, практических работ, круглых столов

сотрудников практических органов, обмен информацией с аналогичными учебными заведениями как на национальном, так и на международном уровне. Необходимо разработать усовершенствованные типичные квалификационные характеристики выпускников высших учебных заведений для их анализа в линейных подразделениях и службах Министерства внутренних дел Украины как непосредственных заказчиков специалистов.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, Министерство внутренних дел Украины, оптимизация, правовое регулирование, функционирование, модернизация, специалист.

Kolomojets N. V. Higher Educational Establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Formation, Functioning, Modernization. – *Manuscript*.

Thesis for a candidate's degree by specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2011.

This thesis is devoted to find out the essence of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine functioning during the reform period both within the Ministry of Internal Affairs and educational agencies. This process made necessary to define the essence and contents of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine activity more exactly; to consider the system and structure of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine; to find out their aims and tasks, administrative and legal regulation's characteristic of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine activity. Departmental higher educational establishments' activity is considered in the thesis; further modernization of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine activity is formed according to the realized research. This modernization will be realized in the form of optimization of these establishments' system and structure and in improvement of legal regulation of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine functioning. Directions of social work and moral and legal upbringing of higher educational establishments within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine personnel development are improved. Some offers concerning concrete amendments and addenda to the legislation in force and corresponding subordinate regulatory acts on the stated issues.

Keywords: higher educational establishment, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, optimization, legal regulation, functioning, modernization, expert.